

Наталія СОКІЛ-КЛЕПАР

МЕНТАЛЬНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ПРОСТОРУ В МІКРОТОПОНІМАХ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

У статті розглянуто мікротопоніми Українських Карпат, їх функції та роль на локальному рівні. Мікротопонімікон обстеженої території проаналізовано крізь призму просторових параметрів.

Ключові слова: мікротопонім, ментальний, простір.

© Н. СОКІЛ-КЛЕПАР, 2012

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 5 (107), 2012

Історія людської цивілізації керується шляхами розвитку знань про територію, де проживає певний народ, пріоритетністю середовища, певними топологічними характеристиками держави. Тому проблеми простору як реалії буття органічно стали предметом розгляду багатьох наук, серед яких література, фольклор, мовознавство. Відомо, що в мовознавстві виокремився навіть напрям когнітивної лінгвістики — просторова лінгвістика, що досліджує репрезентацію простору через мову.

Окремі питання вербалізації простору в українському мовознавстві вже частково розроблено [12; 22]. Акцент поставлено на художньому просторі [6; 17; 24], семантичному просторі мови, слова [5; 23]. В назвознавстві вивчають загалом ономастичний або ж онімний простір [2; 11; 19], топонімний простір [15; 20]. На інших слов'янських теренах ця проблематика порушується частіше [1; 8; 10].

«Простір — разом із часом — одна з двох онтологічних категорій, що визначають картину світу та межі існування в ньому людини. Способи організації та осмислення простору в традиційній культурі мають антропоцентричний характер, тобто відображають погляд людини, котра знаходиться в центрі простору та позначає його» [16, с. 304]. За словами О. Кубрякової, «простір — те, що вміщує людину, те, що вона сприймає навколо себе, те, що бачить перед собою. Простір — це середовище всього суцього, оточення, в якому все відбувається і трапляється, певна заповнена об'єктами та людьми «пустота» [13, с. 26]. Таким чином, простір — та сфера, де живе і творить людина.

Особа у світі керується візуальними та тактильними уявленнями, які закріплені в її свідомості. Реалізація переробленого когнітивного, афективного та перцептивного досвіду її взаємодії з навколишнім світом у формі слова виходять з пам'яті та досвіду носія. Розуміння простору відбувається через безпосередній контакт із навколишнім середовищем, оскільки, не бачивши його елементів, людина не зможе його описати. На думку дослідників, фактично носій мови взагалі не може описати розмір, форму чи навіть орієнтацію в просторі об'єкта, якщо не знає, як його можна використати [21, с. 9].

Простір багаторівневий. Так, Ю. Лотман зазначив, що просторова картина світу складається з багатьох шарів. До неї входять і морфологічний універсум, і наукове моделювання, і побутовий «здоровий

глузд». Таким чином, виникає складний семіотичний механізм, що зазнає постійного руху [18, с. 4].

У лінгвістиці науковці теж виділяють складну структуру простору. Деякі вчені вичленовують основні одиниці, що реалізують ментальні образи таких понять, як місце, протяжність, відстань, рух, положення [28]; напрям, межі простору, сила тяжіння [4]; змістилище, об'єкт [14]. Згідно з поглядами етнолінгвістів, простір «неоднорідний, ієрархічний та оцінний» — складається з частин і фрагментів, яким людина надає символічного значення та вибудовує в ціннісну (аксіологічну) систему певної послідовності. В основі систематизації та оцінки простору закладена семантична опозиція «свій — чужий», а головними параметрами простору, що містять оцінку, є опозиції «верх — низ», «правий — лівий», «передній — задній», «схід — захід» (слабше виражена опозиція «південь — північ»), «центр — периферія», «сакральний — профанний», в яких перші члени опозиції переважно виражають позитивне значення, а другі — негативне. Тому одні частини простору сприймаються як «свої», позитивні, сприятливі, безпечні для життя та здоров'я людини, а інші як «чужі», негативні, небезпечні, пов'язані зі смертю, демонами, що загрожують життю людини» [16, с. 304—305].

У просторі вагомим є саме місце (локус) — обмежена частина простору. Власне такими локусами і є мікрооб'єкти. Найменування географічного локусу — яскраві виразники просторового змісту та, за словами Т. Цив'ян, найнадійніші зберігачі інформації та засоби (само)ідентифікації у просторі, що кодують біографічний образ носія [27].

Оскільки відомо, що «мова реально існує не в мовленні (там вона проявляється), не в лінгвістичних працях та словниках (там вона описується), а в людській свідомості, у ментальному лексиконі, у мові мозку» [7, с. 5], то мікротопоніми як представники здебільшого усного лексичного фонду, що містяться насамперед «у голові» носія, доцільно розглядати та аналізувати крізь призму ментально маркованих найменувань.

Мікротопоніми закріплені в свідомості невеликого соціуму (здебільшого мешканців населеного пункту). У них чітко простежуються антропоцентричні риси, бо людина є як спостерігачем локусу (безпосереднім чи опосередкованим), так і «обживає» його.

Вона не лише всіляко взаємодіє з простором, але й активно його номінує.

Ментальна репрезентація і мовне втілення мікротопонімного просторового концепту виражається через основні просторові параметри: 1) розташування об'єкта; 2) розмір, протяжність; 3) форма, конфігурація; 4) обжитість / необжитість.

1) Об'єкт у просторі відображається окремими маркувальними словами — топонімічними маркерами [1, с. 88]: *правий* — *лівий*, *передній* — *задній*, *верх* — *низ*, *початок* — *кінець*, *південь* — *північ*, *схід* — *захід*. Простірна характеристика здебільшого виражається в межах бінарної опозиції, за допомогою якої чіткіше відтворюються номінативні процеси та окреслюється певним чином «своя» і «чужа» місцевість. Такі антиноми взаємодоповнюються, розширюють семантичні межі досліджуваного простору. Як показує зібраний матеріал, географічний простір асиметричний, що виявляється у домінантності тієї чи іншої групи онімів.

Найчисельнішим є скупчення «верхніх» і «нижніх» об'єктів в Українських Карпатах, що відображають модель «верх — низ». Це насамперед зумовлено фізико-географічним розташуванням мікрооб'єктів на гористих територіях: стеж. *Верхня* (Нагуєв. Дрог. Льв.), к. с. *Верхній Кінець* (В. Рож., Вол., Лав. Ск. Льв.), к. с. *Нижній Кінець* (В. Рож., Вол., Лав. Ск. Льв.), пас., пот. *Нижній Конець* (Дов. Дрог. Льв.), ск. *Нижна Шкала під Лужанов* (Дов. Дрог. Льв.), ск. *Вишна Шкала під Лужанов* (Дов. Дрог. Льв.), в. *Вишна Рубань* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), пол. *Вишний Лазок* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), сін. *Вишний* (Дов. Дрог. Льв.), о. п. *Вишна Клива* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), о. п. *Вишне Поле* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), к. с. *Вишний Конець* (Нов. Кроп. Дрог. Льв.), к. с. *Горішній Конець* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), пас. *Горішнянська Клива* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), сін. *Рубані Горішнянські* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), к.с. *Долішній Кінець* (Нагуєв. Дрог. Льв.), к. с. *Нижній Конець* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), о. п. *Нижна Кичера* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), о. п. *Нижні Лази* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), п. *Широке* (Бор. Турк. Льв.), пас. *Широке Вишне / Широке Нижне* (Дов. Дрог. Льв.). У репрезентованій базі найменувань часто трапляється діалектна кореляція апелятива *верхній* з *вишнім* та *горішнім*, а також *нижній* з *долішнім*, що відбиває говіркові особливості краю.

«Верх — низ» — одна з основних семантичних опозицій у слов'янській картині світу. *Верх* наділений ознаками — «хороший», «благополучний», «плодовитий», «життєвий», а *низ* — «поганий», «неблагополучний», «бідний», «смертельний» [25, с. 345]. Внутрішній зміст пари «верх — низ» часто виражає «наївну» орієнтацію, тобто безпосередню вказівку на верхній чи нижній об'єкти. Однак може містити і «гідрографічний» смисл, зв'язаний із течією ріки [1, с. 109].

У ряді «верх — низ» міститься і середня точка, що фіксується в обстежуваному матеріалі: к. с. *Середина* (Верхн., Вол., Жуп. Ск. Льв.), в. *Середний Вирх* (Хащ. Ск. Льв.), пот. *Середний Потік* (Тух. Ск. Льв.), в., пас. *Середна Кичерка* (Дов. Дрог. Льв.), о. п. *Середний* (Дов. Дрог. Льв.), п. *Середне* (Бор. Турк. Льв.), о. п. *Середна Гора* (Дов. Дрог. Льв.), к. с. *Середина* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.). У семантичному плані аналізована твірна база мікротопонімів нейтральна, оскільки це, умовно кажучи, середина між «добрим» і «поганим», «своїм» і «чужим», певним чином «золота середина».

Розташування «задніх» і «передніх» мікроб'єктів вилилося у найменування: пот. *Задний Потік* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), пот. *Задний Потічок* (Тис. Ск. Льв.), сін. *Передні Фелів'ята / Задні Фелів'ята* (Дов. Дрог. Льв.), о. п. *Передні Гоні / Задні Гоні* (Дов. Дрог. Льв.). Проаналізована опозиція відображає аналогічне семантичне наповнення, де «задні» об'єкти реалізують «чуже», а «передні» — «своє».

Сторони світу не стали пріоритетними при називанні невеликих об'єктів. Серед зафіксованих матеріалів виявлено один онім — сін. *Східні* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.). *Схід*, скажімо, як і *південь*, виражає позитивну семантику, оскільки пов'язаний із сонцем, днем, світлом і теплом, відноситься до сфери життя, чистоти і сакрального начала [16, с. 306].

2) Чи не найяскравішою характеристикою географічного простору є його протяжність і розмір. Ці параметри відображаються як на горизонтальному, так і на вертикальному рівнях. Їх виражають складові мікротопонімів: *великий* — *малий*, *довгий* — *короткий*, *широкий* — *вузький*, *високий* — *низький*, *крутий* — *пологий*, *глибокий* — *мілкий* і под.

Вертикальний рівень простору представлений назвами: г., л. *Великий Верх* (Дов. Дрог. Льв.; Ілем.

Рожн. Ів.-Фр.), г. *Велика Кичерка* (Бор. Турк. Льв.), в. *Верхи Великі / Верхи Малі* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), л. *Великі* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), о. п. *Малі Лучки* (Дов. Дрог. Льв.), сін. *Великі Дриї / Малі Дриї* (Дов. Дрог. Льв.), пас. *Великі Оранци* (Дов. Дрог. Льв.), в., л. *Висока* (Дов. Дрог. Льв.), о. п. *Висока Гора* (Нагуєв. Дрог. Льв.), бер. *Високі* (Дов. Дрог. Льв.), сін. *Глибоке* (Клим. Ск. Льв.), пот. *Глибокий* (Голов. Орява Ск. Льв.).

Горизонтальними параметрами характеризуються найменування: вул. *Довга* (Сварич. Рожн. Ів.-Фр.), сін. *Довга Нива* (Нагуєв. Дрог. Льв.), сін. *Довга Полянка* (Дов. Дрог. Льв.), г. *Довгі Вершки* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), пас. *Широке* (Дов. Дрог. Льв.), бер., бр. *Широкий Бід* (Дов. Дрог. Льв.).

Як видно з матеріалу, мікротопоніми на окреслення розміру переважно відбивають вертикальні характеристики, а протяжності — горизонтальні. Більшість із виявлених онімів реалізують перший член семантичної опозиції, що відтворюють загалом позитивність мислення номінаторів. Вертикальний рівень представлений чисельнішою групою найменувань, що впливає з краєвидних особливостей Українських Карпат.

3) Форма, конфігурація об'єкта виражені відприкметниковими та відіменниковими утвореннями, що виражають гострі, криві, круглі, плоскі, рівні обриси об'єктів: сін. *Остра Кичера* (Дов. Дрог. Льв.), в., л., сін. *Остра* (Дов. Дрог. Льв.), п. *Криві Колиби* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), о. п. *Крива* (Дов. Дрог. Льв.), пол. *Кругла Яма* (Тух. Ск. Льв.), г., пол. *Кругла* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), г., уроч. *Круглий* (Жуп. Ск. Льв.), г. *Круглий Верх* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), л., прит. *Плоска* (Ябл. Богородч. Ів.-Фр.), сін. *Плоский* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), сін. *Рівне* (Заділ. Ск. Льв.), в., л., о. п., пас., п., сін. *Рівний* (Пл.-Бр., Хащ., Ялин. Ск. Льв.), пас. *Рівное* (Новосел. Міжгір. Закарп.), сін., уроч. *Клин* (Довж., Жуп., Тис., Тухол. Ск. Льв.), г., к. с., крч., уроч. *Кривуля* (Завад., Орява, Рик., Ялин.), о. п., пас., сін. *Кут* (В. Рож., Верхн., Довж., Слав., Хащ. Ск. Льв.), пас., пот. *Ровени* (Лав. Ск. Льв.), пас. *Ровінь* (Ілем. Рожн. Ів.-Фр.), дол., о. п. *Ровінь* (Нов. Кроп. Дрог. Льв.). У зазначеній групі онімів превалюють мікротопоніми, що містять у своїй основі апелятиви на позначення *кривих, круглих, гострих, рівних* форм. Мікротопонімний матеріал відбиває опозиційні від-

ношення: *кривий* — *рівний*, *гострий* — *плоский*, де домінують елементи з дещо негативним висвітленням. У народній свідомості *кривий*, *гострий* асоціюються здебільшого з чимось негативним, однак у конкретному випадку це радше продиктовано особливостями рельєфу.

4) Мотиви «обжитості — необжитості» простору закладені в найменуваннях: л. *Пустий Кут* (Нагуєв. Дрог. Льв.), к. с., пот. *Нове Село* (Жуп. Ск. Льв.), к. с. *Новий Світ* (Пл. Бр. Ск. Льв.), л. *Новина* (Вол. Ск. Льв.), г., л., о.п. *Новини* (Н. Рож., Опор., Ялин. Ск. Льв.), дол., к. с. *Стара Гута* (Гута Богород. Ів.-Фр.), п. *Стара Дорога* (См. Ск. Льв.), п. *Старе Поле* (Ямельн. Ск. Льв.), цв. *Старий Цвинтар* (В. Рож., Коз. Ск. Льв.), о. п. *Старе Черенище* (Гр. Ск. Льв.), л., сін. *Старина* (Гр. Ск. Льв.), бер., пас. *Страшний Беріг* (Лав. Ск. Льв.), бер., пас. *Страшна Дебря* (Нагуєв. Дрог. Льв.). Внутрішній зміст останніх двох мікротопонімів виражає поняття «важкодоступне місце», а відповідно і необжите.

Новий — *старий* у системі мікротопонімів семантично неоднозначні. *Новий* в основному відбиває більше позитивний смисл, аніж *старий*. Проте це не завжди так, оскільки *старе*, скажімо, вже більш відоме, передбачуване, певним чином рідніше, ніж *нове*.

До способів освоєння простору відноситься обмежування, обсічення, обкопування, обпалювання територій з метою їх подальшого господарського використання. Відомо, що ґрунти в Українських Карпатах здебільшого були неродючими, тому місцеві мешканці намагалися всіляко «окультурити» непридатні землі, тобто певним чином їх «обжити». Ці процеси відбилися в назвотворенні: пас. *Зруб* (Вол., Лав., Росох. Ск. Льв.), к. с., о. п., сін. *Пасіка* (Гр., Вол., Тух. Ск. Льв.), г., горб, о.п., пас., п., уроч. *Посіч* (Корост., Підгор. Ск. Льв.), в., пас. *Просіч* (Вол. Ск. Льв.), пас. *Чертіж* (Вол. Ск. Льв.), л., к.с., пас., сін. *Згар(ь)* (В. Рож. Ск. Льв.), в. *Згарчина* (В. Рож. Ск. Льв.), сін. *Опаленик* (Коз., Орява Ск. Льв.), п. *Погар(ь)* (Круш., Слав., Ялин. Ск. Льв.), о.п. *Погарчина* (Ялин. Ск. Льв.), о.п., сін. *Спалища* (Тух. Ск. Льв.), пас., сін. *Черенина* (Коз., Мита, Лав., Опор., Росох. Ск. Льв.), чаг. *Копанина* (Гр. Ск. Льв.), пас., чаг. *Копаниці* (Росох. Ск. Льв.), г., пас., сін. *Копань* (Н. Син., Орявч.,

Підгор. Ск. Льв.). З народного погляду, освоєння простору становить універсальну форму діяльності людини у відношенні до простору, тобто перетворення «чужого», «хаотичного», «нечистого» простору у «свій», «космічний», «чистий» [16, с. 306].

Прийменникові конструкції теж своєрідно відтворюють простірні характеристики географічних об'єктів. При аналізі таких одиниць необхідно насамперед враховувати антропофактор, тобто суб'єкт, спостерігач локусу, оскільки точка відліку відносно спостерігача важлива при локалізації об'єкта. На думку Д. Бучка, ці назви «вказують на локалізацію «безіменних» de facto об'єктів стосовно примітних і загальновідомих на певній території об'єктів» [3, с. 20]. Топологічність поняття простору чи не найбільше виявилася власне в семантиці просторових прийменників, які схематизують відношення між об'єктами, абстрагуючись від їх специфічної форми та відстані [9, с. 147].

Людина володіє параметричними категоризаторами простору, скажімо, орієнтується вправо, вліво, вверху, униз, вперед, назад тощо. Саме за такою мислинневою схемою і створювалися прийменникові найменування географічних об'єктів. В ономастиці вважають, що прийменники можуть реалізувати *деорієнтацію*, *куди-орієнтацію* та *звідки-орієнтацію* [1, с. 142], тобто виражати напрям, рух.

1. *Де-орієнтацію* реалізують прийменники **за, поза, під, між (меже, межі), на, над, коло, у (в)**: сін. *За Берегом* (Тух. Ск. Льв.), л., сін. *За Бозником* (Тух. Ск. Льв.), п. *За Болотом* (Тухол. Ск. Льв.), дж. *За Вирьхом* (Пог. Ск. Льв.), о.п. пас., л. *За Горбком* (Рик. Ск. Льв.), сін. *За Гребльов* (Тух. Ск. Льв.), л. *За Ділом* (Лав. Ск. Льв.), пас. *Поза Зомклов* (Вол. Ск. Льв.), п. *Під Бердом* (Ямельн. Ск. Льв.), пас. *Під Берегами* (Хаш. Ск. Льв.), л., п., сін. *Під Бескідом* (Жуп. Ск. Льв.), пас. *Під Буком* (Гр. Ск. Льв.), о.п. *Під Вербами* (Пог. Ск. Льв.), кр. *Під Дубами* (Підгор. Ск. Льв.), п., сін. *Під Кичором* (Рик. Ск. Льв.), к.с. *Під Климів* (Завад. Ск. Льв.), бер. *Меже Берегами* (Вол. Ск. Льв.), л. *Меже Магурами* (Либ. Ск. Льв.), п. *Межи Ільниками* (Завад. Ск. Льв.), п. *Меже Сиглами* (См. Ск. Льв.), уроч. *Між Потоками* (Довж. Ск. Льв.), пас. *Меже Поточинами* (Хаш. Ск. Льв.); *Над Зарічом* (Тух. Ск. Льв.), о.п. *Над Кирницею* (Тис. Ск. Льв.), п. *Над Мочарю* (Ялин. Ск. Льв.),

бер. *Над Ріков* (Вол. Ск. Льв.), г. *Над Ровінцьюм* (Н. Рож. Ск. Льв.), о.п. *Над Ростічкою* (Вол. Ск. Льв.), о.п. *На Березі* (Тух. Ск. Льв.), сін. *На Букивці* (Терн. Ск. Льв.), дж. *На Вільшниках* (Пог. Ск. Льв.), о.п. *На Горбках* (Мита Ск. Льв.), сін. *На Жолобі* (Терн. Ск. Льв.), сін. *На Кривім* (В. Рож. Ск. Льв.), пас. *На Куті* (Хаш., Ялин. Ск. Льв.), сад *На Липах* (Підгор. Ск. Льв.), о.п. *На Прислопі* (Гр. Ск. Льв.), пас. *На Товстім* (Ялин. Ск. Льв.), сін. *На Убочи* (См. Ск. Льв.), пот. *В Гнилім* (Слав. Ск. Льв.), ок. *В Ділу* (Тух. Ск. Льв.), о.п. *В Долині* (Гр. Ск. Льв.), сін. *В Долинках* (Орява Ск. Льв.), бер. *В Жолобі* (Тух. Ск. Льв.), л. *У Зворі* (Сух. Пот. Ск. Льв.), сін. *У Ямках* (Гр. Ск. Льв.), к.с. *Коло Фіраса* (В. Рож. Ск. Льв.), сін. *Коло Бурички* (Клим. Ск. Льв.).

2. *Куди-орієнтацію* виражають прийменники **поза, погід:** о.п., пас., сін. *Поза Буковиць* (Терн. Ск. Льв.), о.п. *Поза Вирьх* (Пог. Ск. Льв.), яр *Поза Верики* (Гр. Ск. Льв.), сін. *Поза Горб* (Хаш. Ск. Льв.), пас. *Поза Діл* (Лав. Ск. Льв.), сін. *Поза Жолоб* (Терн. Ск. Льв.), пас. *Поза Згарь* (Лав. Ск. Льв.), пас. *Поза Кичірки* (Терн. Ск. Льв.), о.п. *Попід Діл* (Лав. Ск. Льв.), чаг. *Попід Долини* (Либ. Ск. Льв.), пас. *Попід Кичірки* (Терн. Ск. Льв.), о.п. *Попід Млаки* (Вол. Ск. Льв.), о.п. *Попід Плай* (Коз. Ск. Льв.), пас. *Попід Хвостівське* (Терн. Ск. Льв.), о.п. *Попід Ясінь* (Лав. Ск. Льв.).

3. *Звідки-орієнтація* — **з, з-під:** пот. *З Іванівок* (Тух. Ск. Льв.), пот. *З Прицаринків* (Тух. Ск. Льв.), пот. *З-під Поломи* (Слав. Ск. Льв.), пот. *З-під Полянки* (Слав. Ск. Льв.).

Таким чином, прийменникові мікротопоніми досить чітко виражають просторове розташування одного об'єкта самостійно або ж залежно від іншого вагомого об'єкта. Мікротопоніми такого плану найбільш поширені на території Карпат, оскільки прийменники вказують на рух, напрям, а людина завжди кудись іде, звідкись повертається та дець знаходиться. Тому практично кожен простий онім у процесі мовлення трансформується у прийменниковий.

Просторові реалії «свого» характеру втілює сакральний локус і формується у найменуваннях: п. *Божий Грїб* (Слав. Ск. Льв.), г. *Свята Гора* [26, с. 36, 123], кр. *Свята Криниця* [26, с. 37], п. *Свята Убіч* [26, с. 32], пас., п. *Рай* [26, с. 153], крч. *Під Святим Яном* (Нов. Кроп. Дрог. Льв.). Од-

нак у мікротопоніміконі Українських Карпат домінує статус нечистого локусу, скажімо, л. *Чортів Верх* [26, с. 102], вир *Чортове Колесо* (В. Рож. Ск. Льв.), пот. *Чортів Потік* [26, с. 14], г. *Чортів Чертіж* [26, с. 12], сін. *Чортова Яма* (Дов. Дрог. Льв.), сін. *Пекло на Багнах* (Дов. Дрог. Льв.). Такі назви в своїй основі містять певні попереджувальні знаки про небезпеку, окреслюють важкодоступні, болотисті території, де, за народними уявленнями, не ступає людська нога.

Отож, зібрана та проаналізована просторово маркована мікротопонімна лексика Українських Карпат відображає рельєф краю та тісно пов'язана з мисленням народу. Мікротопонімікон — своєрідне лінгвальне конструювання ментальності, етносвідомості народу, що відтворює історичну пам'ять, звичаї, обряди, вірування українців Карпат та їх номіновані творчі здібності.

Перелік умовних позначень

об'єкти: бер. — берег, бр. — брід, в. — верх, вул. — вулиця, г. — гора, дж. — джерело, дол. — долина, к. с. — кут села, крч. — круча, л. — ліс, о. п. — орне поле, п. — поле, пас. — пасовище, пол. — полонина, пот. — потік, прит. — притока, сін. — сінокіс, ск. — скеля, стеж. — стежка, уроч. — урочище, цв. — цвинтар, чаг. — чагарник;

області: Закарп. — Закарпатська, Ів.-Фр. — Івано-Франківська, Льв. — Львівська;

райони: Богородч. — Богородчанський, Дрог. — Дрогобицький, Міжгір. — Міжгірський, Рожн. — Рожнятівський, Ск. — Сколівський, Турк. — Турківський;

населені пункти: Бор. — Бориня, В. Рож. — Верхня Рожанка, Верхн. — Верхнячка, Вол. — Волосянка, Голов. — Головецько, Гр. — Грабовець, Дов. — Довге, Довж. — Довжки, Жуп. — Жупани, Завад. — Завадка, Заділ. — Задільсько, Ілем. — Ілемня, Клим. — Климець, Коз. — Козлова, Корост. — Коростів, Круш. — Крушельниця, Лав. — Лавочне, Либ. — Либохора, Н. Рож. — Нижня Рожанка, Н. Син. — Нижнє Синьовидне, Нагуєв. — Нагуєвичі, Нов. Кроп. — Новий Кропивник, Новосел. — Новоселиця, Опор. — Опорець, Орявч. — Орявчик, Підгор. — Підгородці, Пл.-Бр. — Плав'я-Бринівка, Пог. — Погар,

Рик. — Риків, Росох. — Росохач, Сварич. — Сваричів, Слав. — Славське, См. — Сможє, Сух. Пот. — Сухий Потік, Терн. — Тернавка, Тис. — Тисовець, Тух. — Тухля, Тухол. — Тухолька, Хащ. — Хащованя, Ябл. — Яблунька, Ялин. — Ялинкувате, Ямельн. — Ямельниця.

1. Березович Е.Л. Русская топонимия в этнолингвистическом аспекте / Е.Л. Березович. — Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2000. — 530 с.
2. Боєва Е.В. Онімний простір фольклорної драматургії Олександра Олеся / Е.В. Боєва // Записки з ономастики. — Вип. 6. 36. наук. праць. — Одеса : Астропринт, 2002. — С. 115—123.
3. Бучко Д. Анойконіми сіл давнього Любачівського повіту / Д. Бучко // Mikrotoponimia na pograniczach językowo-kulturowych. — Lublin, 2005. — S. 17—23.
4. Вежбицкая А. Семантика, культура и познание: общечеловеческие понятия в культуроспецифических контекстах / А. Вежбицкая // THESIS. — 1993. — Вып. 3. — С. 185—206.
5. Возняк Т. Семантичний простір мови / Т. Возняк // Возняк Т. Тексти та переклади. — Харків : Фоліо, 1998. — С. 5—113.
6. Єрмоленко С. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови / С. Єрмоленко. — К. : Довіра, 1999. — 431 с.
7. Карпенко О.Ю. Проблематика когнітивної лінгвістики: Монографія / О.Ю. Карпенко. — Одеса : Астропринт, 2006. — 328 с.
8. Климкова Л.А. Нижегородская микротопонимия в языковой картине мира: автореф. дис. на соискание ученой степени докт. филол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык» / Л.А. Климкова. — М., 2008. — 65 с.
9. Кобозева И.М. Как мы описывали пространство, которое видим: проблема выбора ориентира / И.М. Кобозева // Труды Международного семинара Диалог'95 по компьютерной лингвистике и ее приложениям. — Казань, 1995. — С. 146—153.
10. Ковлакас Е.Ф. Особенности формирования топонимической картины мира: лексико-прагматический и этнокультурный аспекты: автореф. дис. на соискание ученой степени докт. филол. наук: спец. 10.02.19 «Теория языка» / Е.Ф. Ковлакас. — Краснодар, 2009. — 51 с.
11. Колесник Н. Ономастичний простір буковинських народних казок (на матеріалі казок із зібрання М. Івасюка) / Н. Колесник // Творча індивідуальність і мовистиль Михайла Івасюка: До 80-річчя від дня народження письменника: зб. статей. — Чернівці : Молодий буковинець, 1997. — С. 46—48.
12. Колесник О.С. Міфологічний простір крізь призму мови та культури / О.С. Колесник. — Чернівці, 2011. — 311 с.
13. Кубрякова Е.С. Язык пространства и пространство языка (к постановке проблемы) / Е.С. Кубрякова // Известия АН. Серия литературы и языка. — 1997. — Т. 53. — № 3. — С. 22—31.
14. Кубрякова Е.С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е.С. Кубрякова. — М. : Языки славянской культуры, 2004. — 555 с.
15. Купчинська З. Топонімічна картина світу: теоретичний аспект / З. Купчинська // Ucrainica II. Současna ukrajinstika. Problemy jazyka, literatury a kultury. 2 část. Sborník článků. 3. Olmoucké sympozium ukrajinstů 24—26 srpna 2006. — Olmouc, 2006. — S. 563—570.
16. Левкиевская Е.Е. Пространство / Е.Е. Левкиевская // Славянские древности. этнолингвистический словарь : в 5-ти томах / под ред. Н.И. Толстого. — М. : Международные отношения, 2009. — Т. 4 : П—С. — С. 304—308.
17. Лисиченко Л.А. Лексико-семантична система української мови / Л.А. Лисиченко. — Харків : ХДПУ, 1997. — 132 с.
18. Лотман Ю.М. От редакции. К проблеме пространственной семиотики / Ю.М. Лотман // Семиотика пространства и пространство семиотики. — Тарту, 1986. — № 19. — С. 3—6.
19. Порпуліт О.О. Ономастичний простір українських чарівних казок (у зіставленні з російськими казками): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / О.О. Порпуліт. — Одеса, 2000. — 20 с.
20. Проць О.І. Микротопонімія півночі Львівської області: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / О.І. Проць. — Львів, 2011. — 19 с.
21. Рахилина Е.В. Когнитивный анализ предметных имен: от сочетаемости к семантике: автореф. дис. на соискание ученой степени докт. филол. наук: спец. 10.02.19 «Общее языкознание, социолінгвістика, психолінгвістика» / Е.В. Рахилина. — М., 1999. — 27 с.
22. Селіванова О.О. Нариси з української фразеології (психолінгвістичний та етнокультурний аспекти) / О.О. Селіванова. — К. ; Черкаси : Брама, 2004. — 276 с.
23. Скаб М.В. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери / М.В. Скаб. — Чернівці : Рута, 2008. — 560 с.
24. Ставицька Л.О. Эстетика слова в українській поезії 20—30 рр. ХХ ст. / Л.О. Ставицька. — К. : Правда Ярославичів, 2000. — 155 с.
25. Толстой Н.И. Верх — низ / Толстой Н.И. // Славянские древности. этнолингвистический словарь : в 5-ти томах / под ред. Н.И. Толстого. — М. : Международные отношения, 1995. — Т. 1 : А—Г. — С. 345—346.
26. Топоніміка Турківщини / упоряд. П. Зборовський. — Львів : Камула, 2004. — 258 с.

27. Цивьян Т. Имя места в контексте Балкан / Т. Цивьян // Балканско езиковзнание. — София, 2006. — № 45(1). — С. 181—190.
28. Яковлева Е.С. Фрагменты русской языковой картины мира: Модели пространства, времени и восприятия / Е.С. Яковлева. — М. : Гнозис, 1994. — 343 с.

Nataliya Sokil-Klepar

MENTAL REPRESENTATION OF SPACE
IN THE MICROTOPYNYMS
OF UKRAINIAN CARPATHIANS

The article deals with microponyms of Ukrainian Carpathians, their functions and significance in local context. Microtop-

onymicon of studied territory has been analyzed through the prism of spatial parameters.

Keywords: microtoponym, mental, space.

Наталія Сокил-Клепар

МЕНТАЛЬНОЕ ОТОБРАЖЕНИЕ
ПРОСТРАНСТВА МИКРОТОПОНИМОВ
УКРАИНСКИХ КАРПАТ

В статье рассматриваются микротопонимы Украинских Карпат, их функции и роль на локальном уровне. Микротопонимикон обследуемой территории проанализирован с точки зрения пространственных параметров.

Ключевые слова: микротопоним, ментальный, пространство.